

UČITELJSKI T O V A R S .

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dan vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta pa 1 gold. 30 kr.

Tečaj IV. V Ljubljani 15. novembra 1864. List 22.

Kakšen naj bo učitelj, da ga narod spoštuje.

Pervič je treba, da je učitelj izobražen. Da učitelj na tanko spolnuje svoje dolžnosti, da lepo izobrazuje in pobožno odgaja mladino, mora biti naj prej sam primerno izobražen; česar sami nimamo, tudi drugim dati ne moremo. Ni dosti, da je učitelj v naukih, v katerih podučuje, dostojno izobražen; ampak prisvojiti si mora tudi ved in znanost, ktere sedanji svet tirja od vsakega omikanega človeka. Mnogo je še učiteljev, ki menijo, da je za njih stan in poklic dosti, če znajo dobro navadne šolske nauke; vse druge znanja so jim pa bele vrane; taki ljudje nikakor veliko ne morejo koristiti našim šolam. — Paziti bi bilo, da bi se v preparandije jemali le taki mladenči, ki so verli radoljubi in jih je volja, da v duhu časa dobro napredujejo; zakaj učitelj mora biti mož, ki napreduje; ako kdo nima terdne volje, ne more nikdar dobro napredovati in ne dopolnovati svojih dolžnost. Kedar bomo učitelji napredovali s duhom časa, in se v svojem poslu izverstni kazali, takrat bo posijalo gorkeje solnce našemu milemu narodu. Da je naš narod še na bolj nizki stopnji omike, so krivi nekoliko učitelji, nekoliko pa poptučene šole, v katerih se hoče narodu ptuja olika in kultura v serce sejati; prezreti pa tudi ne moremo, da je še veliko občin, ktere k svoji oliki le trohice pripomoči nočejo. Ako že imajo šolo, pa otroke zanikerno v njo pošiljajo, in ako je treba novo šolo vstanoviti, se izgovarjajo in iščejo vsakorsnih vzrokov, in pravijo, da njih otroci nepotrebujajo šole. — So še učitelji, kteri ne berejo leto za letom kakega pedagogičnega časopisa, še manj pa kake pedagogične bukve. Kar so se

v preparandiji naučili, so že zdavnej pozabili. Ali se morejo taki odlikovati za izobražene ljudi? Ali si morejo pridobiti ljubezni in poštovanje pri narodu? Nikakor ne! Narod zahteva od učitelja, da naj ga vodi, kakor je treba po duhu časa. Dokler učitelj zanemarja sam svojo oliko, tako dolgo ga ljudstvo ne bo spoštovalo, tako dolgo so tudi vse misli o napredku njegove šole le prazne želje in puste reči. Samo dostojno izobraženi učitelj more pričakovati, da ga spoštuje narod. — Malo vé učitelj, ko pride iz preparandije; pa ravno to ga mora spodbujati, da se potem toliko bolj obogatuje s potrebnimi vednostmi. Časa nikomur za to ne primanjkuje, ker nekteri zunaj štirih šolskih ur, ves božji dan nimajo kaj opraviti. Pa tudi tisti se ne morejo veliko izgovarjati, kateri sami opravljajo mežnarijo, ali kateri se pečajo z drugimi privatnimi opravki. Kake 2 uri na dan se pač lahko odločite za oliko; če ni po dnevi časa, naj se pa še kaj noči za to porabi, sej vemo iz skušnje, da to ravno zdravju ne škoduje. Druga lastnost, ki je ne sme učitelj pogrešati, je prava pobožnost in sveta bogaboječnost. Učitelj mora biti v vsakem oziru svoji občini lep zgled; iz tega se vidi, da mora paziti, da je zmiraj bolj pobožen. Ako je učitelj pobožen, so večidel tudi njegovi učenci taki, če dolgo ne, pa vsaj tako dolgo, dokler hodijo v šolo. Iz vseh nauk v šoli naj mu bo naj dražji keršanski nauk, kateri človeka napeljuje in opominja na Boga, stvarnika nebes in zemlje. Kazati mora pa tudi sam, kako zeló da čisla vse, kar uči sveta vera; dajati mora občini tudi v tej zadevi lep zgled. Tretja lastnost dobrega učitelja je zlahtno serce in nepokvarjeno življenje. Narodni učitelj mora nevtrudeno napredovati, ker ni dosti, da samo v šoli razširja vede, ampak mora k izobraževanju naroda po svoji moči pri vsaki priliki pomagati. Zato naj si tudi pohišstvo in gospodarstvo tako vravná, da se bo odlikovalo od vseh drugih v okolici, in jim bo v zgled. Ako učitelj dela dolgove, se vdaja pijanstvu in igri, ne škoduje samo sam sebi, ampak splošnemu blagru. Takega učitelja ljudje tudi ne morejo spoštovati, temveč ga zaničujejo, in ga imenujejo zapravljivca. — Učitelj mora biti dalje plemenitega serca, da vsakemu v potrebi in nezgodi po moči pomaga. Ako hoče v nježne otroške serca vcepti ljubezin in usmiljenje do bližnjega, je potrebno, da je sam pregret z ljubeznijo in usmiljenjem do bližnjega, in mu pomaga s svetom in djanjem k dobremu. On

mora biti prav in skerb en oče vsi občini, v kateri živi. Če pa si učitelj prizadeva, da bi se nepošteno pomagal, da bi bolje živel, greši zoper Boga, samega sebe in zoper narod. On naj se sploh mirno, priljudno in pohlevno obnaša. Ako bi se s starši kaj sperl, naj si zelo prizadeva, da z otroci lepo ravná; potem starši navadno spoznajo svoj pregrešek in učitelja spoštujejo. Jezni učitelj pripravi sam sebe in še druge v nesrečo. Učitelj naj nikar ne hodi v sumljive družbe, temuč naj se raji peča z poštenimi ljudmi. Učitelj mora dalje tudi ljubiti narod in posebno mladino. Če je sploh znano, da učitelj ljubi narod in posebno mladino, da si prizadeva in jo izobrazuje, ga tudi ljudje ljubijo in spoštujejo, in ne pusté, da bi v materialni zadevi kaj terpel. Vsakemu je znano, da starši svoje otroke zelo zelo ljubijo; naravno je že tedaj, da ljubijo in imajo radi tudi tiste, ki njihove deca ljubijo in ž njimi lepo ravnajo. — Učitelji so dobrotniki človeštva. Vsak pravi učitelj pa, kateremu je sreča in blagor domovine pri sercu, si prizadeva po vsi moči, da podučuje mladino, kedarkoli mu je mogoče, da jo napeljuje k pobožnosti, vednosti in pridnosti, in da jo tako pripravi srečno za ta in uni svet. Nikdo ni srečnejši, kakor je učitelj srečnih učencev. Kdo mora popisati blago čutilo dobrega učitelja, ko vidi, da njegovi učenci na vse strani tako čversto napredujejo! Kdor tega sam ni skusil, tudi noče in tudi ne more tega verjeti. Ali ni veselo, če je učitelj občino, v kateri živi, tako odgojil in izobrazil, da ji daleč okoli ni enake? In kako hvaležni in s kakšnim spoštovanjem se mu bližajo njegovi nekdanji učenci, in ga zaupljivo prašajo za svèt! Ali more učitelj pričakovati še več časti in poštovanja?

Lavračev.

Pedagogične pisma.

To se mi dandanašnji napčno zdí, da ljudje vse preveč nove čase hvalijo, od starih časov pa tako govoré, kakor da bi bili ljudje pred nami — Bog vé — kakšni bebcí. V naj novejših časih se je res marsikaj pri šolah zboljšalo, kar zadevne pedagogiko in didaktiko, ali to so že ljudje pred nami tudi znali; naš čas tega ni našel, ampak prišlo je le bolj v splošno rabo. Napčno utegne tudi to biti, da se preveč tu ali una metoda priporoča, ker je vendar pri podučevanju pglavitna reč učiteljeva oseba. Slab učitelj tudi z dobro metodo ne bode

veliko opravil; preveč se bo na metodo zanašal, in če mu reč ne pojde po volji, bo pa metoda kriva, namesto da bi vzroka iskal sam v sebi. Povedati ti morem, ljubi moj Barovič, da se je tudi meni skorej taka godila. Z veseljem pozdravim našo „Slovensko-nemško praktično gramatiko“, ko je pervikrat beli dan zagledala, in precej jo spravim v šolo. Od veselja mi je serce poskakovalo; mislil sem namreč: znebil sem se velikega križa, stare nemške slovnice; sedaj bodo pa otroci igraje se nemškega učili. Ali ni šlo tako, kakor sem si mislil; tudi po tej poti je bilo treba mehčati terde butice, preden se jih je kaj prijelo. In ravno tako je bilo pri branji s glaskovanjam; ni šlo tako urno, kakor sem si domišljeval. Da pa me bodeš prav razumel, ti moram to, ljubi moj Barovič, še bolj na drobno razložiti. Jaz nikakor ne zametujem nove metode; vsak spozná, da je boljša od poprejšnje; le toliko hočem reči, da metoda ni edino zveličavna, in učenika nikakor ne oslobodi truda; kdor hoče z metodo kaj koristnega doseči, jo mora dobro poznati. Zato se pa tudi ne čudimo, če nekteri učitelj po svoji stari metodi več opravi, in se pritožuje, da nova metoda nič ne veljá. Svojega starega kopita je dobro vajen, žuli ga, žuli več let, ali nove metode se noče tako prijeti, da bi jo umel popolnoma; zato je pa potem metoda kriva, da njegovi učenci malo napredujejo.

To ti pa moram povedati, dragi moj, da tudi ne postaneš takšen, kakoršni so nekteri mladi učitelji, ko pervikrat na svojo službo pridejo, in se tako vedejo, kakor bi bil svet le njih čakal, kedaj ga bodo s svojo učenostjo razsvetlovali. Če tedaj v svojem kraji kaj novega začneš, stori tako, da ljudje ne bodo veliko od tega zapazili, in reč se ti bode bolj odsedala, kakor ta čas, ko bi se hotel vesti, da vse staro zaničuješ in zametuješ, in le novo hvališ. K temu je pa nekaj tacega treba, kar ljudem prav gostokrat primanjkuje, namreč spoznanja samega sebe. Z Bogom!

Tvoj prijatelj

Govorič.

Pomenki

slovenskem pisanji.

XLV.

U. Život nam je živo, truplo pa mertvo telo; od kod pa te imeni?

T. Truplo že samo pové, kar je; iz glagola trupiti (conterere, bröseln, reiben). V stsl. je trup' cadaver hominis, entseelter Körper, Rumpf; trupije (collect.) Körper überhaupt; čes. trupel m. Masse, Klumpen: trup Stock, Block, Rumpf des Körpers, trupak Töpel itd.

U. Od kod pa telo?

T. Telo (iz teti — tmem?) corpus, rod. navadno z množnikom telesa, pa tudi tela (zlasti nečloveškega). Lepše in bolj častito se mi glasi duh in telo, duša in telo, kakor pa duh in život, duša in život ali duh in truplo.

U. Torej pravimo tudi: Sveto rešnjje telo (corpus Domini).

T. Kar nam pomeni *a*) iz rešiti solvere, redimere ali corpus redemptoris, redemptorium ali salutare (Erlösungsleib), ktero nas ima rešiti pogina ter nam dati pravo življenje; ali pa, kar je še verjetniše, *b*) iz res, resen, resnji — rešnjji, *a*, *e* (telo), kakor iz dnes ali danas — dnešnji in današnji, letos in letas — letošnji in letašnji itd. Sveto rešnjje telo je torej corpus verum, certum (vere corpus Domini).

U. In god sv. rešnjjega telesa se imenuje Telovo ali Telesovo?

T. Kakor Duhovo Pfingst-, h. Geistfest, se piše Telovo (obhajilo, pravi Murko) Frohnleichnamfest (cf. nemško besedo Leichnam nekđaj — živo telo — in sedaj — mertvo ali truplo).

XLVI.

T. Ker si me ti zavolj besede život tolikanj poprijemal, te čem pa jaz zavolj besede življenje. Zakaj praviš ti: v življenji sploh in ne: v življenji, kakor pišejo nekteri duhoborci zdaj?

U. Za to, ker nikjer na Slovenskem tako ne pravijo; čemu bi jaz sam pisal ali govoril, kakor nobeden! Sej se ne borim sam seboj, sam s svojim duhom!

T. Kakor život, so pisali poprej imenovani pisatelji različno tudi življenje, živejne, živlejne, življenje, in sedaj pišejo navadno življenje, kakor terpljenje, ne pa terpenje ali terpenje.

U. Zakaj pa pišejo sedaj nekteri življenje ali celo življenje?

T. Ker gre pravilno iz živeti III. verste glagolno ime življenje, kakor veleči — velenje, germeti — germenje brez *lj*, in življenje po stsl. pisavi. Ondi se je likalo iz glag. I. reda žiti terpivno deležje žit in živeti, in od tod žitije in življenje ali življenje, katero se pa v tej poslednji obliki vendar ne bere v staroslovenskem pisanju.

U. Kako jo razlagajo pa v novoslovenskem?

T. Metelko piše (str. 110): „Die zwey letzten (živeti — življenje in terpeti — terpljenje) ahmen rücksichtlich des epenthetischen *lj* die 4. Form nach; einst war terpenje und življenje üblich; Schönleben schrieb 1672 noch häufig življenje“. In Janežič (str. 86.): „Pravilne so res oblike: hrepenenje, kopernenje, poželenje; ali drugač je z glagolniki življenje in terpljenje, mesto zastarelih oblik: življenje in terpenje, ki je nekteri pisavci spet v rabo jemljó“.

U. Kaj je misliti od oblik življenje in terpljenje?

T. Kadar se vstavi *l*, se vstavi vselej topljen *lj*, zlasti za ustniki v glagolih IV. verste; prav je torej le življenje, terpljenje.

U. Sej se glagoli sim ter tje sprehajajo in preseljujejo po posamesnih verstah ali redovih (cf. videti — viditi, vedeti — vediti. I. Jezič. XXI).

T. Res se sprehajajo ter si sposojujejo nekteri glagoli zdaj iz te zdaj iz une verste, in ravno glagoli III. verste se pregibljejo na dveh osnovah: nedoločnikova izhaja na *é* (a), sedanjikova na *i*, kakor pri glagolih IV. verste.

U. Ali je tedaj življenje napačno?

T. Marsikako življenje je napačno t. j. polno napák, in marsikteremu je življenje prekratko, ker ima predobro življenje in preslastno! Sicer pa — ali ni živeti in se živiti skorej tisto? Ali niso rabili oblike te premnogi — dobri pisatelji že mnogo, premnogo let? Ali se ne govori sploh tako? Ali se ne da celó pravilno izpeljevati iz hrovaškega življeti — življenje, kakor iz terpljeti — terpljenje? — Tudi Miklosič pripusti

to pisavo (pg. 211): „Die einschaltung des *lj* im part. praet. pass. ist unorganisch, doch trpljenje, življenje neben trpênje, živênje“.

U. Vendar!

Malikoslovje.

Spisal Fr. Metelko.

(Konec.)

Tudi Diana je slovansko ime; nekaj so jo tudi imenovali: Diviana, kakor priča Varron (g. kn. de L. L.) in Tuli (2 kn. od roda bogov). Bila je prečista devica, kakor malikoslovje ¹⁾ govori, in da si to krepost, čistost obvaruje, je izmed ljudi v gojzd pobegnila z nekimi drugimi devicami in tam ob lovu živela; zato so jo tudi za boginjo lova imeli. Slovenci še dan današnji imenujejo dekcle, deklino, divjo, ktera je ljudi boječa ali plaha, rekoč, da je nekako divja, divjasta, divjakinja. Tako tudi pravimo od živine, ktera ni krotka in privajena, da je divja, z divjana.

Kér Latinci, ki so boginjo Divjano od Trakov in Skitov dobili, njenega imena niso razumeli, so ga po svojem prikožili poznéje v Diano.

Če globokeje pogledamo, vidimo, da še današnji Iliri svoje hčere po korenu: divji, *a*, *e* imenujejo: diva, déva, divna; ali v pomanjšanji: divojka, devica, devojčica. Iz tega se vidi, da boginja Diana ni imela lastnega imena, ampak občno z vsako drugo devojko. Pa tudi povesti nam pravijo, da so stari ilirski narodi svoje hčere ravno tako na skritem imeli in odgajali, kakor je Diana živela. Siromaške so sicer mogle tudi na polje, v verste itd. délat hoditi, ali ostro šego so imele, se tako skerbno moških ogibati, da na pozdrav celo hvale niso rekle, ker je nespodobno bilo z njimi le besedo pregovoriti. Še ni dolgo t. j. v l. 1806, kar piše Apendini, da so stari Dobrovničani tožili in se žalostili, da se ta sveta šega popušča, pokvarjena od ptujcev.

In iz Posidone izvemo po Strabonu (kn. 7.), da so Traki devištvo in čistost v tako visoki časti imeli, da so mnogi vse svoje žive dni v deviškem stanu živeli. Rekli so jim čisti — zvesti, čiste — zveste. In kakor druge bogove in boginje so

¹⁾ Beseda basnoslovje ne zaznamva pravega uména.

Latinci tudi to šego od Trakov sprejeli in vpeljali čiste, devištvu zveste device — veste — vestalie in boginjo Vesto.

Ravno tako se tudi iz traškega ali ilirskega jezika in iz nobenega družega ne dajo zjasniti imena: Uranus, Neptun, Libitina, Kotitus in Orkus.

Uraniti t. j. rano vstati, rano uraniti, pred dnevom, ali kadar je še nebo polno zvezd, so še sedaj pri Ilirih navadne besede. Od tod latinski Uranus t. j. zvezdno nebo, in Bog nebeza, in Urania najditeljca zvezdoslovja. Nepoton, Neptun, Bog morja, ki ne vtone t. j. Nevton ali Neptun.

Libitina je po svedoštvu Plutarha toliko, ko Venus. Njeno ime pride od: ljubiti, ali libiti, kakor tudi latinske besede: lubet, libitum in libido. Rekli so ji tudi: Kotita od kotiti t. j. roditi; odtod še današnji: kotiv t. j. nezakonsko rojeni. Sicer se zdaj kotiti samo od živali reče. Tudi koklja skoti (n. zleže) piške. Orcus, bog peklenški, je naš vrag, urag. „Orcum, piše Veri (Verrius), ab antiquis dictum uragum“; vrag od vræg, vergel, veržem.

Mars, bog boja, ima tudi svoje ime iz slovenske korenine, bodi si iz marjati t. j. večkrat umoriti, ali iz marviti t. j. na drobce, mervice zdrobiti, zrušiti, razmarviti, kar se v boji rado zgodi, ali že iz marsiti se t. j. z mesom pobitih ali z marho se sititi, na kar mnogokrat bojna sila zažene. Bi bilo to ime iz latinske besede mors smert, smart, bi Latinci gotovo tudi rekli po svojim jeziku: Mors in ne Mars, kar jim ne da pomena.

Stari so imeli véro, da je Mart (Mars) Traškega rodú z gore Rodope. Po tej misli piše Klavdjan: „Flumina lavaverunt puerum Rhodopeia Martem“, t. j. deček Mart se je kopal v Rodopejskih potokih. Rodophe, Rodope, Rodopejski pa je po navadni spremnitvi pismen (*b v p* in *o j v ej*) očitno naš Radoboj in Rodoboj, t. j. rad boja, ali, če kdo hoče izpeljati to ime iz: ratba, rotba, rodpa, rodopa, rodope, ima ravno tisti pomen, kér rat, ratba je tudi boj po družih slovanskih narečjih.

In da ima beseda Rhodape res ta pomen in izvir, poterdi ta okolnost, da so Rodopejci po priči Tucidida (kn. 2) z bojnim viteštvom deleč sloveli, obročani s kosami, in zato imenovani: kosonosci (macheroferi). Druga priča tega je Klement Aleks, kateri Traškim naselbinam po Ilirskem tudi pripisuje, da

so najditelji bojnega orožja in zares ima tudi več Traških kraljev, vojvodov, narodov in krajev primek od kakšne bojne lastnosti ali imenitnosti. Tako govori po Apendinitu spisatelj v Sl. Bčeli II. teč. in misli ranjcega Dobrovski-ta od te reči se beró v Slovanki II. d. str. 94 — 111. *)

O vprašanjih pri letošnjem konz. spraševanju začetnih učiteljev v Ljubljani.

1. Kako naj si in si mora učitelj pridobivati poštovanja pri dobro mislečih ljudeh?

To vprašanje je zeló važno, in bi se lahko na široko in dolgo odgovarjalo; toda tukaj podamo le prav kratek načert za odgovor. — Vnanje poštovanje se večidel vjema s človekovo znotranjo vrednostjo. Notranja vrednost vsakega človeka je prva in edina moč, ki stori, da ga tudi drugi ljudje spoštujejo. Ako tedaj učitelj hoče, da bi ga ljudje spoštovali, se mora tedaj najpred sam spoštovati; to je, da si, kolikor mu je le mogoče, požlahtnuje in izobražuje vse svoje dušne zmožnosti. To pa stori, če a) si pridobuje lepih vednost. Učitelj mora mnogo in sicer na tanko vediti, kar vé, da še celó prostim ljudem ne razkazuje svoje prazne glave. Neomikanega učitelja nihče ne spoštuje; omikanega pa spoštuje vsak, tudi prosti in še celó sirovi ljudje, akoravno ni premožen, in če ga tudi stiska revščina. b) Učitelj si pridobi poštovanja, če voljno stori vse, kar spozná, da je prav in koristno, naj mu bo že zapovedano, ali ne. Človek, ki vedno praša, kaj mu bo to ali uno dobro delo koristilo, nikoli ne stori veliko dobrega; in če tudi kaj stori, je njegovo delo malo vredno. Vsak človek, posebno pa učitelj, mora dobro storiti le za to, ker je dobro, in ne sme gledati, kdo ga bode hvalil ali grajal, plačeval ali se mu nehvaležen kazal. Učitelj, ki le toliko dela, kolikor je plačan, je slabiji od navadnega dninarja. c) V učiteljevem sercu mora še posebno goreti ljubezen do bližnjega. Kdor svo-

*) Kakor je bil spis „Vzajemnost slovenskega z drugimi sorodnimi jeziki“ v letašnjem sporočilu ljublj. gimnazije, tako je tudi spis „Malik oslovje“ iz zapustnine ranjkega profesorja Fr. Metelko-ta, in vstregel bo nedvomno Slovencem, ker je sploh dobro in koristno poznati verstvo nekdanjih Slovanov in ker tako vbranega celega sastavka o tej reči doslej še nismo imeli, dasiravno so nam drugi pisatelji sim ter tje marsikaj že tudi bolj na tanko in bolj verjetno povedali in razjasnili.

jega bližnjega resnično ljubi, se ne boji nobenega še tako hudega truda, ki mu ga naklada dolžnost do bližnjega. Ako učitelj pri vseh rečeh, kedar podučuje ali opominja, hvali ali graja, kaže svoj žlahtni namen, da hoče bližnjemu le koristiti in ga osrečiti, se vse njegove dela lesketajo kakor nebeška svetiloba, ki si povsod pridobuje pravo in stanovitno veljavo pri vseh dobrih ljudeh. d) Vendar sama vednost in pridnost še ne naredi možá; kdor hoče biti veljaven mož, mora tudi imeti terden značaj. Če je komu treba, da je značajan, je treba to učitelju, kar ga stori, da je še le prav vreden. Učitelj ne sme hrepeneti samo po hvali, pa se tudi ne sme bati graje, kedar zvesto spolnuje svoje dolžnosti. On ne sme vselej obračati plajša po vetru, to je, da bi zavoljo te ali une razmere kaj odstopil od tega, kar tirja njegova dolžnost. Zraven pa se mora pošteno in odkritoserčno obnašati; ne sme nobenega žaliti, mora biti pohleven in poterpežljiv, previden in prijazen, kedar govori, ter zvest učitelj v vseh okolisčinah. e) Terdni značaj pa se mora naslanjati na resnično pobožnost. Značaj brez prave pobožnosti ni nič vreden. Pravo, nehinavsko pobožnost spoštuje vsak človek — tudi, če sam ni pobožen; posebno pa spoštuje omikanega pobožnega človeka priprost človek, zato, ker skušnje učé, da svetno omikani ljudje niso vselej pobožni, in tedaj prostim ljudem kažejo slabe zglede. Vse učiteljevo življenje naj bo neomadežano pri svojih prednikih, pri učencih in starših in pred vsem svetom. — Res je, da tudi dobri učiteljevi dohodki pripomorejo, da si ložeje pridobi poštovanja; toda ne more pa se tudi tajiti, da dohodki niso edini, ki učitelju dajejo veljavo. Edina moč tedaj, ki učitelju daje in ohranjuje pravo veljavo pri dobrih in sploh pri ljudeh, je njegova znotranja vrednost.

2. Kaj koristijo učiteljski zbori?

Kaj učiteljski zbori koristijo, se izvé, če se pomisli, kaj namerjajo. Že beseda zbor kaže, kaj hočejo zbori = zbirati vednosti, mnenja in skušnje, ki jih imajo posamesni skušeni možje. Vsak človek se mora pri drugih učiti, koliko bolj pa učitelj, ker mu je izročena mladost, upanje in sreča prihodnjih časov. Mladost kakor raste, se tudi po duši vedno spreminja, in učitelj jo mora tudi različno obdelovati. Mnoge mnoge so tedaj skušnje, ki si jih vedno nabira učitelj; vendar skušnjenega samega so plitve in včasi celó krive, če jih ne poterju-

jejo tudi skušnje več drugih, ki obdelujejo ravno to polje. — Kdor le ni preveč zaljubljen v stare kopita, mora poterčiti, da učitelj ne shaja vedno z eno metodo, temuč, da jo mora večkrat spreminjati in boljšati. To pa se godi v zboru, kjer zbrani učitelji eden drugemu kažejo in pretresajo svoje misli i. t. d. — V zboru pa se učitelji tudi sploh izobražujejo in si nabirajo potrebnih vednost. Kar se učitelj nauči v pripravnišnici (tudi, če je še tako dobra), je zelo pomanjkljivo in le slab načert za veliko prihodnje poslopje. Toda, če je učitelj vedno le sam in morda komaj vsako leto enkrat s prednikom kaj govori o šoli, in tudi ne vé za potrebne pomočne knjige, kako se more kaj prida izobraževati? Nehoté zastarajo njegove nekdanje vednosti in mu preide veselje do šole; in ker človek mora kaj čislati, se pokmeti, ali pa se vda igri in pijači, in tedaj dušno onemore. Kako potrebne so v takih okoliščinah zbori! Lahko se reče, da so ravno učiteljski zbori že marsikterega učitelja zbudili iz nevarnega spanja in ga zopet pridobili za šolo. Že priprave k zborom so spodbudne in podučljive. Vprašanja se pismeno zdelujejo, in vsak se trudi, da bi ne bil zadnji, tedaj se mora kaj učiti. Pri zboru si dobre skušnje vterjujejo, pomote pa jasni in odpravljajo in sicer tako, da se lahko učé stari od mladih, predniki od podložnih, pa se nobenemu ne godi krivica. — Če so učiteljski zbori tako vravnani, da so za učitelje prava šola, v kateri se dalje izobražujejo, so neizrečeno koristni. Dobro vravnani učiteljski zbori pa so tudi pravo pribežališče za učitelje, kjer eden drugemu odkritoserčno odkrivajo svoje žalostne in vesele čase, ki so jih že doživeli pri šolstvu, ter se eden z drugim soznanijo, sprijazniijo, in eden drugega ljubijo. (Več o koristi učiteljskih zborov je prav lepo popisano v let. „Oesterr. Schulb.“ št. 1.)

3. Kako se razločujeta in rabita glagola ali časovnika *morem* in *moram*, — kako besedice *cel* in *ves*, kako *u* in *v*? (Je na tanko razloženo v „Uč. Tovaršu“ v „Pomenkih o slovenskem pisanji“, v III. teč. str. 311 — 312, 327 — 329 in v IV. teč. str. 24 — 27.)

(Prih. dalje.)

P a š n i k.

Učenci morajo biti pazljivi. Ako učenci niso v šoli pazljivi, to je, če ne pazijo na vsako učiteljevo besedo, se

ne morejo kaj učiti, in tudi ne veseli jih šola potem, ko vidijo, da so zaostali in ne razumejo dovolj učiteljevih nauk. Kako pa naj učitelj ravná, da bodo učenci pazni? Po mojih mislih tako le:

1. Učitelj naj nikoli predolgo ne govori, kedar opominja. Malo besedi, pa dobrih in dobro zbranih več tekne, kakor še tako dolgi govori.

2. Učitelj naj brez posebne sile nikoli med naukom ne kaznuje.

3. Učitelj naj pri podučevanju lepo govori. Zeló se je treba varovati učitelju, da pri poduku ne zaide na nepotrebne in škodljive postranske pota, in da učencev, namesto da bi jih izobraževal, ne pohujšuje. Učitelj si nikoli ne more dobro zapaziti, kako bistro oko in uho imajo otroci na učiteljeve pregreške. Sploh se mora reči, da se mora pri otrocih boljše govoriti (se vé da otroškemu umu primerno), kakor pri odrasčenih. Učitelj se tedaj zeló pregreši, če gre nepripravljen v šolo in govori, kakor mu ravno misli tečejo v glavo in usta. Res so nekteri učitelji tako srečni, da v šoli dobro govoré, ako-ravno se veliko ne pripravljajo, toda poslušati jih je treba, in prepriča se človek, kako nevarno omahujejo sim ter tje, in na zadnje sami ne vejo, kje so, in končajo nauk na čisto drugem kraju, kamor so pri začetku namerjali.

4. V šoli ali blizo pri šoli naj ne bo nobene reči, ktera bi učence le količkaj motila. Večkrat imajo učitelji v šoli marsikaj shranjenega, kar učence zeló moti. V šoli ne sme biti, razun šolskih, nobenih drugih reči; pa tudi zunaj naj se vse odpravi, kar otroke moti, postavim, učiteljeva družina, mimo gredoči, glasne rokodelstva i. t. d.

Spraševanje vesti. Vsak človek, posebno pa učitelj, mora večkrat pregledati kota svoje vesti. Nek učen mož pravi: „Nikoli ne zaspi, preden trikrat ne premisliš vseh svojih del pretečenega dneva; posebno pa pomisli, kje si čez dan vse bil, kaj si delal, in če nisi storil dobrega, ako bi bil lahko storil.“ To zlato vodilo naj si posebno učitelj dobro zapomni.

Nekomu, ki je za učitelja postavljen v belo Ljubljano, je srečo vošil nekdo rekoč: „Imeli bote več terpljenja — manj življenja, več povelja — manj veselja, sicer pa — Bog vam daj srečo!“ Sedaj si pa misli, človek, kar si hočeš. —

Novice.

Pismo preč. gosp. Franca Pirca iz Amerike do vrednika „Uč. Tovarša“.

Craw Wing v Minesoti 8. okt. 1864.

Ljubeznjivi prijatelj, moj ljubi rojak! Vaše priljudno pismo mi je zelo ljubo, in drago mi je pri sercu vaše ime že od vaših otroških let, ktere me spominjajo vaših zelo dobrih staršev in mnogo veselih spominov. Tukaj se ponavljajo moje naj ljubše misli mojega presrečnega življenja v Podbrezjah, kjer sem zadovoljno živel med svojimi pobožnimi in ljubeznjivimi otroci, in kjer sem žlahtnil brez števila veliko drevesnih divjakov, dokler me je Gospod milostljivi poklical, da bi šel žlahtnit drugih divjakov v njegov daljni zapuščeni vinograd. Vsem svojim ljubim Podbrežanom pošljem svoj blagoslov in serčno pozdravljenje. *Gospod pa naj tudi blagoslovi vaše dela pri odgojevanji ljube mladosti v glavnem mestu moje drage domovine, kjer cvete toliko lepih vzrejalisc, ki jih vodijo modri učeniki in ki obetajo naj lepši sad za vero in pravo človeško omiko!* — Jaz sem že en mesec iz indijanskih misijonov, kjer sem z božjo pomočjo prav dobro delal, in sem sedaj zopet v Craw Wing, kjer bom nekoliko časa počival. Čez nekaj dni bom dobil z dobrim duhovnom gosp. Jož. Buhom še tri novoposvečene duhovne pomočnike za moje indijanske misijone. Nekaj časa se bodo pri meni učili indijanskega jezika; potem jih bom vpeljal v indijanske misijone, ter upam, da se bodo z božjo pomočjo kmali spreobrnili ti ubogi divjaki. — Poglavar iz Šentpavla mi je že dvakrat pisal, da naj bi očitno povabil naselnike v Minesoto, kakor sem že storil pred sedmimi leti, kamor se je že vselilo kakih 40.000 dobrih Nemcev in si v kratkem pridobilo velikovrednih in naj lepših zemljišč, in so si sozidali več lepih kupčijskih mest in lepo obdelali zemljo. Nevgodna črna vojska je v tukajšnjih sedinjenih državah veliko ljudi pomorila, kar pa bodo novi naselniki kmali obilno namestili. Upamo, da bomo kmali imeli mir. Novim naselnikom v Minesoti pa se te vojske ni treba bati, ker je naše poglavarstvo zagotovilo, da ne bode nobenega novinca sililo na vojsko. Sedaj je naj lepša priložnost, da se v Minesoti zastoj dobé naj lepše zemljišča po 160 oralov. Berž ko ne, bom tudi Kranjec povabil, da bi se sem naselovali. — Prav serčno vas pozdravim in se vam priporočim v molitev, ter sem vam vdani prijatelj v Kristusu.

Franco Pirc *s/r*, misijonar.

Iz Zagreba. Izložba, o kateri se je že povsod dosti govorilo, zvršena je — tedaj tudi od takrat nič kaj posebno zanimivih novic pri nas. Vem, mili „Tovarš“, da tudi tebe mika kaj o krasni razstavi zvediti, pa čuj: ako bi ti pripovedoval o vsem kaj, moral bi se bogme s prostorom dovelj oskerbeti, ker ne vem, bi li bil v par mesecih gotov. Hočem ti pa vendar le nekaj in to prav v kratkem o tem povedati. — Postavimo se torej pred velikansko poslopje, naj lepše in tudi naj primerneje v vsem Zagrebu. V tej hiši tedaj čuvala se je

jezgra materialnega blaga hervaške zemlje. Nekteri nepravilni ljudje, ki so sosede naše Hervate gerdo obrekovali, da so goli reveži, pač so morali osramoteno terkati se na persi, ko so zagledali prave originalne umetnosti hervaških rok. Niso se Hervatje sramovali stopiti s svojimi proizvodi pred Evropo, in se tudi niso bali pridružiti se v dolgo versto družih prednih narodov. Ako bi se slava mogla doseči z junaško sabljo, ne bi se tudi za tako bali Hervatje; izkazali so se v tem obziru večkrat, in nihče jim ne more v tem pogledu vskratiti slavnega lovorjevega venca. Kaj pa, da je še manjih narodov, kakor je hervaški, ki so tudi razstavili svoje pridelke in tudi dobili pohvalo, ali imajo uni narodi tudi boljših in večih pomočkov. Mali Virtemberg ima vsako leto narodno svojo razstavo gospodarsko in obertniško. Temu se pa zato ni čuditi, ker res Virtemberžka obiluje z raznovrstnimi zavodi in šolami, ki znatno povzdigajo gospodarstva, obertnosti in druge umetnosti. Ali v Hervaški so, bodi Bogu potoženo, še zmiraj zapreke narodnemu napredovanju. Učeni hervaški možaki morali so potovati v daljne kraje, kjer so se naobrzi. To je tudi vzrok malemu številu učenjakov hervaških, dokler ne dobó vseučilišča, ktero se jim že tako dolgo obeta. Odsel sem od svoje prvotne namere. Hotel sem le, da povem slovenskim učiteljem, kaj je bilo v razstavi učiteljskih stvari. Ali tudi o tem moralo bi se na dolgo in široko pripovedovati; razložiti se pa na tanko tacemu vendar ne bi moglo, ki ni bil zraven. Večina hervaških narodnih (kmečkih) šol poslalo je svoje izdelke, in pri vseh vidila se je očitno velika marljivost in velik napredek mladosti. Gimnazijalna mladost iz vseh gimnazij poslala je svoje naloge iz raznih predmetov. Realnih učencev bile so posebno risarije izverstne. Učiteljski pripravniki v Zagrebu razstavili so svoje pedagoško - didaktične izdelke, in tudi kaj izverstne slikarije. Privatni zavodi vdeležili so se tudi v velikem številu te razstave; ročne ženske dela smo posebno občudovali. Tudi učitelji poslali so veliko vrednih stvari; tako, n. pr. vidili smo od nekterih cele debele knjige napisane, ki so bile polne samih šolskih didaktičnih reči. Neki učitelj poslal je pesem v slavo izložbi, ki se je tako dopadla, da jo je slavni dr. Gaj precej prepisal in natisnil v svoji vredni „Ilirski Danici“. Učenci nekterih gimnazij poslali so tudi debele vezke historičnih razlag, pa tudi družih lepih izdelkov. Tako n. pr. čudili smo se lepo vredovanemu časopisu „Primorcu“, ki ga je reška gimnazijalna mladost v originalu poslala v zagrebsko razstavo. — Sreberne svetinje, bakrane, diplome in pohvalo prejela je velika množina verlih učiteljev in izverstnih zavodov, kateri vsi bili so navedeni z imenom v 20. številki letošnjega šolskega časopisa, hervaškega „Napredka“. Ker so razstave v kulturni povesti narodov še čisto nekaj novega, v hervaški zemlji pa še kaj posebnega, čemu se sleherni domoljub radovati mora, tem več bil je sklep ali zaključek te razstave, kakor zadnji tableau krasnih podob kaj zanimiv, in ostal bode gotovo nepozabljiv hervaškim rodoljubom. Tri največe ali prav za prav naj imenitnije osebe bile so ta dan v razstavi in z veliko svečanostjo sklenili trimesečno slovesnost. Te osebe bile so: preuzvišeni hervaški

ban Josip Šokčević, zagrebski nadškof in kardinal Juri Havlik in pa dvorni kanclar iz Dunaja slavni g. Ivan Mažuranić. — To bi bilo tedaj eno zernice iz vagana žita. — Visoko štovani, po vsem svetu znani djakovski škof mil. g. Jos. Juri Strossmajer kupili so na zagrebski razstavi izložene plastične zemljovide hervaške zemlje in Evrope ter jih podaril tukajšnjemu pripravništvu. Blaga roka in plemenito serce se vender le spomni tistega, kar drugi nektežeji tako lahko pozabijo. — Pripravnikov je letos vseh skupaj 40, in sicer v I. tečaju 16. v II. pa 24. O predmetih, ki se letos predavajo, drugopot kaj. — Izverstni hervaški pisatelj in filolog gosp. Adolf Weber, v literaturi znan po imenu „Tkalčević“, ki je dozdej že več let bil začasni vodja tukajšnje gimnazije, poterjen je za pravega ravnatelja. Gosp. Webera pozna vsaki Hervat kod plemenito in pošteno dušo, zato je ta novica razveselila staro in mlado. — Predavanja na višji naši realki začela so se še le 25. oktobra, in to zavoljo popravljanja in dozidovanja šolskega poslopja. Dokler se vse v novem poslopji vredi, imajo šolo realci v velikanski zgradi, kjer je bila razstava. — Novi beletristični časopis „Bosiljak“, ki v Zagrebu izhaja, v vsakem je obziru izverstn. Kakor čujemo, ima neki dosti podpore. Bog mu daj srečo! Vrednik njegov, g. Ivan Filipović, je pa tudi mož za to, da malo tacih. Upati je, da bode „Bosiljak“ časoma prvi in najbolji lepoznavski list na Hervaškem. Naj bi ga tudi slovenski rodoljubi podpirali!! — Konečno naj še nekaj povem! V hervaškem Medjumurji začele so se nekteke čudne duše vzdigovati zoper novo-hervaški jezik, ki je vveden po učilnicah, in s temi svojimi zahtevi so popolnoma enaki postali našemu staremu Kranjcu Murgelnu, ki je lani v „Laibacherici“ obelodanil pesmico iz stare zaklade „kranjske literature“. Kakor so naši časopisi „in illo tempore“ brisali očeta Murgelna, tako tepejo hervaški časopisi te čudne, zlobne prikazni. Težko bode kruh iz te moke; ker časa koló se verti, in dandanašnji — bodi potoženo vsem sovražnikom — vse napreduje. Taka je! *Ljud. T.*

S poleg Ptuja. Na šolskem polji, se godi vedno kaj novega. Naj tudi jaz kaj dodam v „Tovarševo“ torbico! — 26. in 27. pret. m. smo imeli začetni učitelji v Mariboru konzistorno spraševanje, pri katerem se nas je vdeleževalo 16 podučiteljev. Po izpitu so nam naš viši šolski ogleda, preč. gospod dr. Vogrin, marsikaj prav spodbudno in milo na serce govorili, kar nas bode večkrat tolažilo in za delo vnelo pri težavnem šolskem delu. — Tudi dekrete imamo sedaj drugače od prejšnjih. Namesto „Unterlehrer“ smo sedaj „Lehr-, Organisten- u. Messnergehilfe“. Poprej so nekteri učitelji svojim podučiteljem skorej vso svojo službo nakladali na njih rame, ker so mislili, da so podučitelji njih namestniki. Sedaj pa je drugače; podučitelj le pomaga učitelju, in učitelj mora tudi sam kaj delati. Marsikdo me bo zavernil in morda djal: „Ti bi bil že tudi rad samosvojen učitelj!“ — Odgovorim mu: „Jaz sem navajen delati, in bodem tudi delal, kedar bodem samosvojen učitelj“. *Z Bogom! Poženčanov.*

Iz Ljubljane. V kratkem je prišla na svitlo slovnica: „Slovenisches Sprach- und Uebungsbuch für Anfänger zum

Schul- und Privatunterrichte. Sechste verbesserte Auflage. Blaznik 1865“, ktero je spisal in z obilno zalogo besedi, lepih zgledov, pregovorov, nalog v nemškem in slovenskem jeziku, in z izverstnim berilom doveršil marljivi g. Janežič Anton, c. k. učitelj na višji realki v Celoveu. Vstregla bo gotovo učiteljem in učencem. Kdor pa jo hoče v slovenskem jeziku, naj si omisli njegovo „Slovenska slovnica za domačo in šolsko rabo“ l. 1864, ktera nam lepo razlaga slovenski jezik v sedanji oliki in izobraženosti.

— 3. t. m. se je slovesno postavil in blagoslovil spominek našemu prvemu pevoslavniku Gregoriju Riharju. Ob desetih je bila v cerkvi sv. Krištofa slovesna črna sv. maša, ki so jo peli stolni prošt, preč. gospod Anton Kos. Na koro so izverstno peli pri fis-harmoniki gospodje bogoslovci slovensko černo mašo: „Usmili se!“; „Ego sum resurrectio“, „Credo“, „Jamica tiha“ in „Strašni dan“. Po sv. maši se je na grobu pela „Libera“ in „Credo“, in so se opravile navadne molitve za ranjkega. Od groba smo šli k spominku, kjer so ga gospod stolni prošt pokropili z blagoslavljeno vodo; gospodje bogoslovci pa so še enkrat zapeli prelepo Riharjevo „Ego sum resurrectio“, in tako smo storili svojo dolžnost, da smo počastili moža, čegar imé se bode vedno lesketalo med slovenskimi pervaki. — Spominek je prav lepo izdelal g. Ign. Toman iz domačega kraškega marmeljna v bizantinskem slogu. Napis ima taki le: **GREGORIJ RIHAR**, mašnik, sakristan in organist v ljubljanski stolni cerkvi, prvi slovenski pevoslavnik. Rojen v Polhovem gradu 1. sušca 1796; mašnik posvečen 29. velk. serp. 1829; umerl v Ljubljani 24. mal. serp. 1863.

Vikšal z glasi Božjo čast si, pel Marijo,
Si preslavil sebe, narod svoj,
Pevoslavli Tvoji v daljni svet slavijo,
Nevgasljiv spomin ostane Tvoj.

Postavili spoštovavci.

V znožji se blišči ovenčana zlata lira z eno njegovih izverstnih pesem, od ktere se vidijo z napevom besedice: „non, non, non morietur in aeternum“.

Za Riharjev spominek.

G. Luka Svetic 2 gold.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofii. Postavljen je g. Matevž Močnik, deklški učitelj iz Kamnika za podučitelja v mestno glavno šolo v Ljubljani. — Prestavljeni so g. g.: Janez Mandelc, s Križev pri Teržiču v deklški šoli v Kamnik, — Pavl Zoré z Berda v Križeh, — Jožef Juvančič s Slapa v Šentpeter, — Kašpar Gasperlin od Šentpetra za poduč. v Hrenovice, — Jožef Dornik iz Rateč na Gorenskem za poduč. v Cirknico, — Franc Papler iz Cirknice za učitelja v Rateče. — Postavljeni so g. g. poterj. pripravniki: Franc Kokalj za nam. učenika v glavno šolo v Škofjokoloku, — Franc Pfeifer za učitelja v Goričico, — Simon Hiti za učitelja na Slap.

 Današnjemu listu so pridjani šolski ukazi.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.

K u r r e n d e

des fürstbischöfl. Konsistoriums Laibach v. 21. September 1864 B. 789/125

an sämtliche

Schuldistriktsaufsichten und an die k. k. Normalschul-Direktion
in Laibach.

Im Einklange mit der hierämtlichen Kurrende vom 21. Dezember v. J. B. ^{1792/365}, und mit den Directiven, denen gemäß die k. k. Schulbücher-Verlags-Direktion in Wien verpflichtet ist, 25 Perzent von dem sämtlichen für Krain alljährlich effectuirten Verschleißquantum, betreffend alle für hierländige Volksschulen (mit Ausnahme der vierten Hauptschulklasse) vorgeschriebenen, daselbst aufgelegten Schulbücher als Armenbücher, und zwar je nach dem Vorjahre berechnet, abzuführen, — hat die besagte Direktion durch die k. k. Landesregierung für das nächste Schuljahr (1864/5) die betreffenden Armenbücher zur Vertheilung eingesendet, denselben auch den doppelten Ausweis beigefügt, wie viel Stück nämlich von jeder Gattung im verflossenen Schuljahre nach Krain in den Verschleiß gekommen sind, und wie hoch sich darnach die obigen 25 % herausstellen, oder wie viel Armenbücher davon dem ganzen Lande gebühren.

Diese Ausweise lassen aber an dem unverhältnismäßigen Verbrauchsquantum der einen oder anderen Rubrik im Gegenhalte zu den übrigen ähnlichen Inhaltes deutlich ersehen, daß die vorgeschriebenen Volksschulbücher nicht in vorgezeichneter Weise überall gebraucht worden sind. Darum will man sie hier alle, welche in die Kategorie der sogenannten Armenbücher gehören, übersichtlich zusammenstellen, bei den einzelnen allfällige Erinnerungen beifügen, und am Schlusse eines jeden die Zahl der dorthin mitgehenden Exemplare ansetzen.

I. Für ausschließlich deutsche Volksschulen.

1. Kleiner Katechismus in Fragen und Antworten für katholische Volksschulen in Oesterreich, 1861. Preis 7 kr. Vorzugsweise für die 1. Hauptschulklasse; eben so auch an Trivialschulen anfangs, wenigstens zum Anhaltspunkte für den Katecheten, wenn die Kinder denselben noch nicht lesen können.

2. Auszug aus dem großen Katechismus in Fragen und Antworten, 1863, Preis 14 kr., für die 2. und 3. Hauptschulklasse, wie auch für die oberen Abtheilungen der Trivialschulen. — Statt dieses Auszuges u. wurde bisher größtentheils gebraucht „Kath. Religionsunterricht in Fragen und Antworten, u.“ oder „der kleine Leonhard'sche Katechismus“, und in der vier-

ten Hauptschulklasse der sogenannte „große Leonhard'sche Katechismus“; wobei bemerkt wird, daß auch der „kleine Leonhard'sche Katechismus“ hinsichtlich der 25% als Armenbuch behandelt werden würde.

3. Die Evangelien und Episteln auf alle Sonn- und Festtage des kath. Kirchenjahres mit der Leidensgeschichte unseres Heilandes und Auhang. 1863. — Preis **41** fr. — Gehört nur in so weit in die Kategorie der Armenbücher, als es in Trivialschulen (nicht aber in den 4. Klassen der Hauptschulen) gebraucht wird. — Die Direktion des Schulbücher-Verlages führt aber vom ganzen bei hierländigen Sub-Verlegern angebrachten Verschleißquantum die 25 Armen-Perzent ab.

4. Fibeln für die kath. Volksschulen, 1864. — Preis **16** fr. Selbstverständlich für ausschließlich deutsche Volksschulen.

5. Fibeln, wie in 4. mit dem beigebundenen Katechismus de obigen Nr. 1. de anno 1863. Preis **23** fr.

6. Erstes Sprach- und Lesebuch für die kath. Volksschulen, 1863. Preis **25** fr., — für die 2. Hauptschulklasse, wie auch für die höheren Abtheilungen an Trivialschulen.

7. Zweites Sprach- und Lesebuch für die 3. Hauptschulklasse, oder für zweiklassige Trivialschulen in der obersten Abtheilung. Dieses scheint hierlands gar nicht gebraucht worden zu sein.

II. Für slovenisch-deutsche Volksschulen.

8. Erstes Lesebuch für den deutschen Sprachunterricht in nicht-deutschen Volksschulen; 1863, Preis **21** fr. — für die 2. Klasse an slovenisch-deutschen Hauptschulen, wie auch für mehrklassige Trivialschulen als Fortsetzung der slovenisch-deutschen Fibel.

9. „Slovensko-nemški Abecednik“ für Krain, 1864. Preis **18** fr.

10. Zweites Lesebuch u. wie Post Nr. 8, anno 1863, Preis **27** fr., für die 3. Schulklasse an slovenisch-deutschen Hauptschulen; an erweiterten Trivialschulen aber nur dort, wo sich allfällig besonders strebsame Kinder aus eigenem Antriebe, oder über ausdrückliches Verlangen der Eltern mehr durch Privatleiß der Erlernung der deutschen Sprache widmen, was sie durch beharrliche Benützung des „deutsch-slovenisches Wörterverzeichnis u. **21** fr.“ theilweise erstreben können, indem dieses unter Zugrundelegung der Post Nr. 4. 8. 9. u. 10. zusammengestellt war, und welches wenigstens bei Lehren nicht vermisst werden darf, die den Lese- und Sprachunterricht nach den in den 4 letztbezogenen Post-Nrn. bezeichneten Volksschulbüchern vorzunehmen haben.

11. Übungsbuch beim Rechnungsunterrichte für Landtschulen des Kaiserthums Oesterreich, 1863. Preis 25 fr.; also bloß in mehrklassigen Trivialschulen mit ausschließlich deutscher Sprache, wo das Zifferrechnen in Verbindung mit dem Kopfrechnen gelehrt wird; an den einklassigen Trivialschulen hingegen genügt für das bloße Kopfrechnen die „Methodik für das Kopfrechnen“ zur Richtschnur für den Lehrer, welche die Kinder nicht in Händen zu haben brauchen, dagegen aber die Lehrer damit wohlvertraut sein müssen.

12. Übungsbuch beim Rechnungsunterrichte für Schüler der 3. Klasse an Volksschulen, 1864. Preis 18 fr. — also bloß an Hauptschulen in der dritten Klasse verwendbar, weil es von dem ursprünglichen „Übungsbuche für's Zifferrechnen in der dritten und vierten Hauptschulklasse“ darum getrennt war, daß es für die dritte Hauptschulklasse als Armenbuch hintangegeben wird.

Zum richtigen Verständnisse dieser beiden Übungsbücher in Post Nr. 11. und 12., rücksichtlich zu deren angemessenem Gebrauche beim Unterrichte ist aber jedem Lehrer unumgänglich nothwendig, daß er sich in die dazu gehörige „Methodik des Zifferrechnens“ vollkommen einschließt. In der deutschen Abfassung der eben besprochenen Rechenbücher liegt aber deutlich der Hinweis, daß der dießbezügliche Unterricht an Hauptschulen nach entsprechenden Versinnlichungen in der Muttersprache später hauptsächlich in der deutschen Sprache zu ertheilen ist, indem ohne derlei leichte Einübung jener Grad der Erlernung dieser Sprache nicht erzielt werden kann, die man zum Eintritte in die Mittelschulen unumgänglich benöthiget, so lange diese größtentheils die deutsche Sprache zur Unterrichtssprache haben.

III. Für bloß slovenische Volksschulen.

13. Mali Katekizem v prašanjih in odgovorih, 1854, Preis 6 fr. Dieser erhielt laut hierortiger Kundmachung vom 17. Juni d. J. Z. ¹⁸⁶¹/₃₈₃ eine neue Auflage und kostet 7 fr.

14. Keršanski katolski nauk skrajsan. Spisek iz velikega Katekizma v prašanjih in odgovorih, Dunaj 1863. Dieser Katechismus wurde hierlands so wenig gebraucht, daß nur 7 Gratis-Exemplare davon eingeschickt wurden, indem bisher schon der laut Ministerial-Erlasses vom 6. Oktober 1854 Z. 12880 vom hiesigen Buchbinder Ignaz Klemens aufgelegte „Kratki Katekizem u.“ allgemein im Gebrauche bestand, und der auch mit der oben erwähnten Kurrende vom 17. Juni d. J. für die 2. und 3. Klasse der hierländigen Volksschulen für weitershin angeordnet wurde.

15. Sveti listi, Berila in Evangelji za nedelje in praznike celega leta in vse dni svetega posta. 1863. Preis 27 fr. — Vorgegeschrieben für die oberste Abtheilung der Trivialschulen, würde in viel größerer Quantität als Armenbuch hergegeben werden, wenn es die Katecheten vorschriftsmäßig einführen, und daselbe nur von der besagten Wiener-Auflage abnehmen lassen möchten, weil

die Schulbücher-Verlags-Direktion von dem ganzen wie immer hier in Krain abgesetzten Quantum die entfallenen Armenbücher-Perzente berechnet und abführt.

16. Abecednik za slovenske šole na Kranjskim. 1863. Preis 14 fr.

17. Pervo Berilo za slovenske šole. 1863. Preis 24 fr. für die 2. Klasse an slovenisch-deutschen Hauptschulen, und für die obere Abtheilung einklassiger Trivialschulen (die nämlich nur Einen Lehrer haben).

18. Drugo Berilo za slovenske šole, 1862. Preis 37 fr. für die 3. und 4. Hauptschulklasse, wie auch an mehrklassigen Trivialschulen; an einklassigen Trivialschulen aber wohl kaum für den allgemeinen Gebrauch, sondern nur mehr für Einzelne, die sich selbst durch so angemessene Lektüre auszubilden wünschen; welchen aber der berufseifrige Lehrer, zumal sich mehrere solche einfinden, die geeignete Nachhilfe, wenn auch zu außerordentlichen Stunden, wohl nicht versagen wird, wozu aber für ihn selbst, wie jeden Lehrer überhaupt, der die Lesestücke nach Anleitung der Unterklasse und des Sprach- und Sachbuches von Hermann ersprießlich behandeln will, eine klare Auffrischung der in der Unter-Realschule gelernten Gegenstände immerfort unumgänglich nothwendig sein wird; weshalb aber jene, welche diese Mittelschule nicht besucht haben, sich diese Vorkenntnisse durch Privatfleiß anzueignen beflissen sein sollen. Namentlich erscheint es nothwendig den Volksschullehrern die eben angeführten Methodiken von Hermann um so mehr nachdrücklich anzuempfehlen, als die meisten bei den heurigen Konferenzen deutlich bewiesen haben, daß sie dieselben gar nicht besitzen, oder nicht lesen, oder sich nicht bemühen, darnach den Lese- und Sprachunterricht im Slovenischen einzurichten.

19. Praktična slovensko - nemška gramatika. I. Del; za I. in II. odred slovensko-nemških šol. 1863. Preis 34 fr. — wohl nur für die besagten Klassen der betreffenden Hauptschulen eigentlich vorgeschrieben, indem sie sonst auch an mehrklassigen Trivialschulen nur dort eine gewinnbringende Anwendung zuläßt, wo der Unterricht genau nach dem Lehrgange, wie er für die ersten drei Hauptschulklassen vorgeschrieben ist, eingehalten wird, damit die Kinder darnach gehörig vorbereitet in die vierte Klasse der Hauptschule aufsteigen können; denn diese „Praktična gramatika“ ist an sich so eingerichtet, daß sie selbst an Hauptschulen, wo sie vollständig durchgenommen wird, wohl nur theilweise den beabsichtigten Zweck erreicht, wenn sie der betreffende Lehrer nur mehr mechanisch paragrafenweise, und nicht unter stetem Hinblick auf deren Hauptzweck, wie ihn die dießfällige Besprechung des „Učiteljski Tovars“ ganz richtig hervorgehoben hat, genug nachdenkend mit dem erforderlichen Scharfsinne behandelt. Hiebei entfernen sich offenbar jene von dem anzustrebenden Ziele, welche sich auch zur Aufgabe machen, bei diesem Unterrichte vorzugsweise auch die Formlehre der Muttersprache theoretisch zu lehren, oder welche zu diesem Zwecke gar die

„Pismenost“, oder eine andere slovenische Grammatik zur Basis nehmen; denn diese bekennen hiedurch die volle Unkenntnis des wesentlichen Umschwunges in der Methodik für den Sprachunterricht, nach welcher in den Volksschulen keine Muttersprache nach der Grammatik grammatikalisch gelehrt wird, sondern dass den Kindern nur an den Lesestücken, und auf den auffasslehrlichen Übungsstücken das Grammatikalische im Gegensatz zu den orts- oder landesüblichen Entstellungen der gewöhnlichen Umgangssprache klar zum Bewusstsein gebracht wird, wie solches aus dem ersten und zweiten Lese- und Sprachbuche für bloß deutsche Hauptschulen und den dazu gehörigen beiden Hilfsbüchern von Bernaleken leicht zu ersehen ist. Dazu ist aber wohl erforderlich, dass der Lehrer die grammatikalische Kenntnis der slovenischen Sprache eigen habe.

Um aber auch an mehrklassigen Trivialschulen außer im oben bezogenen Falle die „Praktična gramatika“ in gegenwärtiger Form mit Geschick und Erfolg anzuwenden, und so nebst der Hauptsache — was die Ausbildung in der Muttersprache ist — dann auch die weitere Absicht einer möglichst thunlichen Erlernung der deutschen Sprache bei der Schuljugend zu erzielen, dazu ist für den betreffenden Lehrer wohl viel Eifer und Scharfsinn erforderlich, um in möglichst leichter Weise doch einen nennenswerthen Erfolg zu erstreben; darum im allgemeinen sich damit wohl nicht zu befassen ist.

20. Računica za slovenske šole na deželi, 1863.

Preis 35 fr. — Hinsichtlich deren Gebrauches verweist man auf das in Nr. 11. Gesagte, weil sie auch ausschließlich nur für mehrklassige rein slovenische Trivialschulen bestimmt ist, so dass man sich an einklassigen Volksschulen beim Unterrichte dem Ideengange nach, wie es auch die Methodik des Zifferrechnens andeutet, darnach halten soll, ohne zu verlangen, dass sie alle Kinder in Händen haben sollen. Dagegen darf sie aber keinem Landschullehrer fremd sein, weil er daraus der Uebereinstimmung wegen die technischen Ausdrücke für das Slovenische sich anzueignen hat.

Die mitkommenden Armenbücher sind unter die dortbezirkigen nach dem Verhältnisse der Schülerzahl zu vertheilen und auch diese Bemerkungen den einzelnen Schulvorständen und Lehrindividuen in der Weise zukommen zu machen, dass sich dieselben, namentlich die letzteren eine genaue Abschrift davon nehmen, um a) daraus die vorgeschriebenen Schulbücher und deren Gebrauch richtig kennen zu lernen; dabei aber b) auch in die Kenntnis jener methodischen Bücher gesetzt zu werden, die jedes berufseifrige und bildungstrebende Lehrindividuum besitzen und gründlich studieren soll. Darum wird bei der amtlichen Schulvisitation besonders aber bei den Kandidaten der Konsistorial-Prüfung wohl nicht zu übersehen sein, sich dießfalls volle Gewissheit zu verschaffen, und darüber gelegentlich der Jahresberichte, da die neuen Tabellen die Qualifikations-Rubriken nicht enthalten, in einem abgeordneten Blatte sich allenfalls umständlich auszusprechen, wie die Anlagen, namentlich aber die Verwendung sowohl in der Schule (wohl auch die Methode vorzugsweise zu beachten ist), als auch in pri-

vattlicher Ausbildung und Vervollkommnung wie auch besonders die Auf-
 führung und Moralität beschaffen seien. c) Weiters ist aus Obi-
 gem auch zu ersehen, welche Volksschulbücher, und in welcher Weise
 als Armenbücher hintangegeben werden, und wie absolut unmöglich
 es ist, eine richtige Vertheilung derselben zu treffen, wenn man nicht
 weiß, wie viele neue Exemplare von jedem einzelnen
 Schulbuche jede einzelne Schule in dem bezüglichen
 Vorjahre von den hierländigen Sub-Verlegern bezogen, oder von
 denselben abgekauft hat; denn, wie oben gesagt, ist die k. k. Wiener
 Schulbücher-Verlags-Direktion nur verpflichtet 25% von den im
 Lande wirklich abgesetzten Büchern für die armen Schüler
 darauf zu geben, nicht aber dieselben, so viele es deren in Wirk-
 lichkeit giebt, mit Armenbüchern zu theilen.

Zu diesem Ende sind die im Dekanalstze stationirten Lehrer an-
 zumeisen, daß sie von ihren Amtsbrüdern des Distriktes ein genaues
 Verzeichnis darüber, wie viel jede Schule von den betreffenden Schul-
 büchern das Jahr hindurch neu angekauft hat, bekommen, dieselben in
 ein Hauptverzeichnis zusammenstellen, und zwar längstens bis An-
 fangs Juli, wovon unverzüglich eine Abschrift anher zu senden
 sein wird, um daraus für die hierämtliche Vertheilung die natürliche
 Basis zu gewinnen.

